

Nowa mowa Wowy

5 PAŹDZIERNIKA 2002 • 6 MINUT CZYTANIA

Jako tako radził sobie z odróżnianiem radzieckiego od rosyjskiego, teraz mamy kłopoty z poprawnym używaniem określeń ruski i rosyjski. Ba, kłopoty mają sami Rosjanie.

Niegdyś istniało sobie państwo radzieckie, a w nim m.in. Rosjanie z rosyjską kulturą, językiem itp. (nie mieli jedynie własnej rosyjskiej partii komunistycznej). Były sobie radzieckie konstytucje i instytucje, był nawet naród i człowiek radziecki. Pojawiały się co prawda nieprzekładalne na inne języki zwroty typu *mnogonacionalnoje obszczenarodnoje gosudarstwo sowietskogo naroda*, mieliśmy kłopoty z przetłumaczeniem zaszczytnego tytułu *narodnyj artist Sowietkogo Sojuza* (narodowy pachniał narodowym socjalizmem/komunizmem, ludowy folklorem; Szostakowicz – artysta ludowy brzmiało bzdurnie), jednak radził sobie – rozróżnienie radzieckości od rosyjskości nie sprawiało nam większych językowych problemów. Teraz pogubiliśmy się i nie jesteśmy w stanie znaleźć polskich odpowiedników różnicujących słowa *ruszkij* i *rossijszkij*.

Na pierwszy rzut oka niby wszystko jest proste – *Rossija* jest państwem wielonarodowym i słowo *rossijszkij* określa ową wielonarodową państwowość. (*Rossijanin* – to każdy obywatel Federacji Rosyjskiej niezależnie od swej narodowości). Słowo *ruszkij* określa natomiast przynależność do kultury ściśle ruskiej. *Ruszkij* wraz z Czukczą, Żydem i Polakiem, jeśli są obywatelami Federacji Rosyjskiej – są *Rossijaninami*. Państwo jest *rossijskoje*, język oczywiście *ruszkij*.

Rozmydlona rosyjskość

Pewnie poradzilibyśmy sobie z tym problemem i w języku polskim, przywracając dla współczesności oraz odpotoczniając słowa Ruś, ruski, a może nawet Rusek. Po polsku państwo byłoby rosyjskie, język ruski (ukraiński z białoruskim ze względu na poprawność polityczną musiałyby przestać być językami ruskimi), pierogom nazwy można byłoby nie zmieniać. Można byłoby – jeśliby Rosjanie (*Rossijanie*, czyli obywatele Federacji Rosyjskiej) sami radzili sobie z problemem nazewnictwa.

Cerkiew jest *ruszkaja*, ale biskupi *rossijskije*; społeczeństwo – *rossijskoje*; katolicy i inżynierowie też, ale mafia i emigracja – *ruszkaja*; *Rossijskaja* Akademia Sztuki, Fundacja Kultury, encyklopedia. Nawet prawosławna Misja ustanowiona w Chinach 18 czerwca 1700 r. okazuje się być *rossijskaja*, choć Aleksander Sołżenicyn, występując w obronie ruskości przeciwko rozmydlonej rosyjskości, pisze, że problem *ruszkij-rossijszkij* pojawił się dopiero w 1909 r. wśród liberalnej inteligencji tracącej ruską osobowość w imię *rossijskoj* wielonarodowości („Rosja w zapaści”).

Prawdziwie nierozwiązywalny problem pojawia się jednak dopiero wówczas, gdy *Ruszkije-Rossijanie* zaczynają mówić o narodzie. Oto Aleksander Zinowjew (autor głośnego „Homo sovieticus”) w jednym z wywiadów stwierdza: „Narody, jak ludzie, rodzą się, dojrzewają, degradują się i umierają. To aksjomat. Naród *rossijszkij* znajduje się w tej chwili w stadium degradacji bliskiej śmierci”. Zinowjew – matematyk – umysł ma zapewne ścisły, ale nie uściśla, kiedy to narodził się naród *rossijszkij*. Do tej pory wiedzieliśmy sporo o narodzie ruskim (= *ruszkij*) i co nieco o radzieckim. Naród *rossijszkij* narodził się faktycznie dopiero na miejsce narodu radzieckiego. Jest więc w wieku bardzo młodzieńczym, a już zdążył się zdegenerować? Niemożliwe – przecież dopiero w 1990 r. powstała pierwsza symfoniczna *Rossijskaja* Orkiestra Narodowa (*Rossijszkij nacjonalnyj orkiestrowy*). Odnosi niebywałe sukcesy

[Pobierz aplikację „Polityki”](#)

X

na całym świecie i ani jej w głowie umierać. Inna sprawa – w jakim sensie jest ona narodowa, skoro *rossijskaja*, a nie *ruskaja*? Państwowa, znacjonalizowana? Pewnie tak. Z drugiej jednak strony niejednym uniwersytet z nazwy jest *rossijskij* i *gosudarstwennyj* (państwowy) – więc *rossijskij* to nie to samo, co państwowy.

Jeszcze bardziej zaplątany jest dla przykładu tytuł wiadomości na stronach www.polit.ru: „Rossijskij naród to nie dzikie plemię: artyści radzieccy ratują Świętą Rus przed katolikami”. Tytuł prześmiewczy – redakcja zakpiła sobie z grupy artystów, którzy wystąpili z protestem przeciwko „inwazji katolicyzmu” na Rosję. Argument protestujących: skoro „*rossijskij* naród to nie dzikie plemię” – to już sama obecność katolików w Rosji uwłacza ich kulturze. Nieopatrznie wyżej napisałem, że *Rossijaninem* jest każdy obywatel Rosji, a tu okazuje się, że każdy – pod warunkiem, że jest prawosławny. Niby – co to za naród, którego nie łączy religia?

Obywatele z wszystkich stron

Czymże więc jest *rossijskij* naród?

Konstytucja Federacji Rosyjskiej rozpoczyna się od słów: „*My – mnogonacjonalnyj narod Federacji Rosyjskiej*”; po angielsku: „*We, the multinational people of the Russian Federation*”; po niemiecku: „*Wir, das multinationale Volk der Rußländischen Föderation*”; po francusku: „*Nous, peuple multinational de la Fédération de Russie*”. A jak to powiedzieć po polsku? *My* – wielonarodowy lud/naród?

W Konstytucji RP sprawa wygląda przejrzyście: „*My, Naród Polski – wszyscy obywatele Rzeczypospolitej*”. To samo *podrozumiewajetsa* w konstytucji wielonarodowych Stanów Zjednoczonych: „*We the People of the United States*”; indyjskiej: „*We, the People of India*”; japońskiej: „*We, the Japanese people*” itp. Po co Rosjanom *multinational people*? – Tradycja! Naród jest kategorią najważniejszą dla *Rossijan* – by państwo nie rozleciało się, musi w nim istnieć jeden naród – *rossijskij*. Rozumiem, ale przełożyć na polski nie potrafię.

Wróćmy więc do muzyki. Prócz *Rossijskoj* Orkiestry Narodowej (przypominam, że to orkiestra symfoniczna) grają w Rosji m.in. orkiestry *ruskije narodnyje*: Państwowa Koncertowa *Ruska* Orkiestra Ludowo-Narodowa Wirtuozi Kubania (*narodnyj orkestr* tłumaczę jako orkiestra ludowo-narodowa, gdyż nie da się w języku polskim sensownie zestawić państwowości z czystą ludowością; natomiast dlaczego w nazwie jest przymiotnik „koncertowa” – wyjaśnić nie potrafię, pewnie w Rosji istnieją orkiestry niekoncertowe) oraz moja ulubiona – Narodowa (*nacionalnyj*) Akademicka Orkiestra Ludowo-Narodowych Instrumentów Rosji im. N.P. Osipowa. Jeszcze niedawno orkiestra ta nosiła nazwę: Państwowa Akademicka *Ruska* Orkiestra Ludowo-Narodowa. W Kraju Rad budowano jedno państwo=jeden naród, co odzwierciedliło się m.in. w owej jedni państwowości, akademickości, ruskości, ludowości i narodowości. Po upadku ZSRR ktoś dostrzegł niezgrabność w nazwie najsłynniejszej orkiestry bałałajkowo-domrowej i nazwę zmienił – na nie mniej dziwaczną (na Zachodzie występuje ona po prostu jako *Osipov Orchestra*, gdyż kto ze słuchaczy połąpałby się w tych przymiotnikach).

Dumni Wielkorusi

Zdecydowanie sensowniej zmieniła nazwę Ałtajska Państwowa Orkiestra Rosyjskich Instrumentów Ludowo-Narodowych Syberia na Ałtajską Państwową Orkiestrę Wielkoruską. I tak trzymać! Wasyl Andriejew, gdy w końcu XIX wieku stworzył pierwszą orkiestrę bałałajkowo-domrową, nazwał ją Orkiestrą Wielkoruską i ani mu w głowie była jakakolwiek ludowość – myślał tylko o ruskości, a ściślej – o wielkoruskości (jest przecież jeszcze małoruskość i białoruskość).

By muzyczny temat wyczerpać, wspomnę jeszcze, że w Kursku od 1989 r. gra Chrześcijańska Orkiestra Ruskich Instrumentów Ludowo-Narodowych Harmonia, nie potrafię jednak powiedzieć, w czym zawiera się jej chrześcijańskość (może ateistów do niej nie przyjmują, a prócz prawosławnych grają w niej też katolicy i protestanci, zaś w nazwie zawarto przesłanie ekumeniczne?).

[Pobierz aplikację „Polityki”](#)

X

Jakże więc poradzimy sobie w polityce i w życiu z pojęciami *russskij* i *rossijskij*? Zadanie to pozostawiam polskim językoznawcom, gdyż sam gram tylko na bałajce. (To nie żart, autor jest członkiem Balalaika and Domra Association of America – przyp. red.).

Profesor Andrzej de Lazari jest rusycystą, historykiem idei.

Polityka 40.2002 (2370) z dnia 05.10.2002; Społeczeństwo; s. 94

Andrzej de Lazari

POLITYKA

WIEDZA I ŻYCIE

DWUTYGODNIK FORUM

POLITYKA INSIGHT

LEŚNICZÓWKA NIBORK

Projekt: Cogision, Ładne Halo

Wykonanie: Vavatech

Prawa autorskie © POLITYKA Sp. z o.o. S.K.A.

Pobierz aplikację „Polityki”

X